

més
LLIBRES

NARRACIONS EXTRAORDINÀRIES

Joan Santamaria

Selecció i edició de Víctor Martínez-Gil

L'ORGANISTA

Tornava amb l'escopeta i el gos dels prats de Coma-ruga, on la caça és abundant. Era a mitjans d'octubre; la tarda fresquejava i els camps semblaven daurats, d'un to d'or vell. Els ocells, a voliors, s'aixecaven de les mates i eixien de la copa dels olivers, tot piulant amb vius refilets. Arreu, fins on allargava la vista, s'alçaven tranquil·les les blanques fumeroles dels boïcs que omplien l'aire i espessien el cel de núvols d'encens amb sentor de timons i romanins cremats i altre brostam silvestre.

A claps, pels camins del pla, es veien columnes de pols que anaven caminant mansament; eren les que deixaven els ramats d'ovelles que abandonaven els alterosos aplevats de Coma-ruga i Estanys, tot marxant de cabanyera cap a la terra baixa, més benigna.

Prou s'oïa el belar d'aquells animalons en la quietud malenconiosa de la tarda daurada.

Costes avall, uns quants llauradors, ací i allà escampats, solcaven el goret bo i apariant la terra per al proper sementer. Algun d'ells cantava –que és feina que s'ho porta, el llaurar– i llurs tonades, llargues i tremoloses, tenien el caient de plany queixós de tristos enamorats.

No tenia pressa i em vaig asseure per a gosar més a plaer tanta bonaventura. Soc un xic infeliç, ben cert, i no

me'n dono vergonya de dir-ho. Des d'allí estant albirava, part d'allà de la fosca mata d'un alzinar, les blanques parets de la meva casa pairal, tant de temps oblidada. I en els prats de la vora del riu, gemats i frescals, veia córrer, com taques fosques enmig del verd clar de l'herbei, les muletetes joves de la meva eugada, mentre les mares, amb el morro a terra, anaven pasturant plàcidament i aixecant el cap de lla enllà per ensumar l'aire i engegar sensuals renills.

M'estava tot quiet i arrupit, quan s'expandí per l'aire, com ferint-lo, el dringar esprimatxat d'una campana llunyana. La de Sant Marçal; un monestir de monjos molt antic que s'aixeca a l'altra banda de la serra enmig d'uns magnífics conreus i grans obagues de roures i faigs. Des de molt jove que no hi havia estat, com tampoc a la meva terra, i sentia moltes ganes de tornar-lo a visitar. No m'hi vaig pensar més: era d'hora i tenia temps d'anar-hi i tornar a casa abans de fer-se fosc.

Sant Marçal havia estat en l'antigor el primitiu castell del senyor d'aquelles serres i planes. Un d'aquests, potser per les seves culpes i pecats, va fer-se frare i convertí el seu castell en cenobi, el qual a mesura del temps prengué gran importància, adquirí molta riquesa i es poblà de monjos i servents que hi acudien de totes les parts de la terra cristiana. No hi havia uniformitat d'estil en les seves diferents construccions; dels del romànic pur fins al barroquisme degenerat, allí podia estudiar-se tota la gamma arquitectònica dels sistemes predominants d'ençà de la seva fundació fins a

les darreries del segle xvii en què començà la seva decadència, arribant a la fi a quedar completament abandonat i molta part d'ell en runes. Feia uns quants anys que hi vingueren nous frares, els quals començaren a afanyar-se en la restauració de l'antiquíssim cenobi amb tanta cura i delit que avui, per a glòria llur, se'l pot tornar a contemplar com en la millor època de la seva gran esplendor. Sobretot l'església, meravella de l'art bizantí, i el seu sumptuós i imponderable retaule d'alabastre de l'altar major.

* * *

Sortien del cor els monjos quan jo arribava a l'entrada del claustre. Mentre el porter, un llec de llargues barbes, em preguntava què volia, jo els veia passar, tots blancs i silenciosos, pels llargs corredors del claustre, fonent-se, ara l'un ara l'altre, com ombres impalpables, rere unes portes que en tancar-se no feien cap remor.

El frare barbut se'n va anar amb soroll de rosaris i sabates ferrades a transmetre no sé a qui la meva demanda de visitar el monestir. Mentrestant, jo restava mig enartat i assegut a un banc de vora la porta. En extingir-se el ressò de les petjades del porter vaig agafar por, com si tingués ganes de fugir, i àdhuc ho hauria fet si per ventura hagués trobat la porta oberta. El meu gos també sentia quelcom d'extraordinari, puix que ell, tafanerot i entremaliat de mena, no gosava moure's del meu costat amb la cua entre les potes i tremolant com si tingués fred de debò.

Aquell convent tenia un aire tombal. Ni un soroll de res ni el més lleu murmuri ni el piular de cap ocell ni cap fresseig de les fulles mortes que es desprenien dels esponerosos llorers del claustre al somort ruflet de la tarda incendiada. Al cap d'allà de tot d'unes altres arcades s'afiguraven dues llargues fileres de xiprers prims i punxeguts que el sol il·luminava d'un to de carbassa madura. Per damunt les dentades dels claustres treia el cap la parda carcassa del cloquer de l'església, amb les campanes immòbils en els traus dels foscos finestrals.

Va tornar el monjo d'adés amb el mateix soroll de rosaris i ferramenta. Semblava que anés caminant pel damunt d'una gran caixa buida.

—Ja pot passar —em digué—. Però, farà el favor de deixar l'escopeta i el gos a la porteria.

Quant a aquest, pobre animal, en fermar-lo a una argolla de la paret de l'entrada es posà a udolar amb un frenesí tan estrany que em va trasbalsar tot.

El porter m'acompanyà fins a l'entrada del segon claustre, on ja m'esperava un altre frare, l'aspecte del qual em produí una vivíssima impressió. Era un home jove, escardalenc, de mitja talla, de cap rodó i pelat de la clepsa, i tan extraordinàriament esgroguissat que semblava verd, talment. Tenia els ulls enfondits i vorejats d'un cercle negrós que els feia sinistres; el nas afilat i transparent; de llavis, semblava que no en tingués, puix que de tan incolors i aprets la ratlla de la boca se li desdibuixava. En veure'l, vaig agafar cert esverament que no vaig poder dominar del tot, fins que

ell, acostant-se cap a mi, em saludà amb una gràcia inimitable.

Aleshores el gos, que feia una mica que havia callat, va tornar a udolar amb més tristesa encara. I acarant-me amb el porter, el qual ja se'n tornava, li vaig dir:

–Feu-me l'obsequi: desfermeu el gos i engegueu-lo cap a fora, que ja trobarà a casa.

* * *

Vàrem començar visitant els claustres, obra robusta i gracilíssima alhora. Després les cel·les, l'hort, el fossar, la biblioteca, el refector, la sala capitular, les capelles exteriors, les restes de l'antiquíssim castell del fundador del monestir... El meu acompanyant donava proves d'una il·lustració i una cultura solidíssimes. La seva parla era abundosa i correcta i, tot escoltant-lo, m'hi delectava. I era agilíssim també: s'enfilava per les columnes a fi i efecte de fer-me veure millor les bel·leses i detalls dels capitells, i caminava amb tal lleugeresa i desimboltura que semblava talment que no toqués de peus a terra. S'entusiasmava en constatar que la meua cultura bastava per a fer-me càrrec d'allò que ell m'anava explicant.

–Etic content –em digué–. Tenia fretura d'enraonar amb algú. Fa molt de temps que aquesta boca no s'havia desclòs per a res, i persona més agradable que vós no la podia trobar per a passar aquesta tarda tan plaent.

–Gràcies: ni jo tampoc un acompanyant tan simpàtic.

–Penseu, amic, que són inútils els ditirambes –digué el frare, tot acotant la testa amb humilitat–. Recordeu-vos que aquí som fora de la vida... En fi; us vull mostrar punt per punt aquesta santa casa. Avui serem sols; el prior i tota la comunitat, llevat uns quants malalts i jo, han sortit a fer una passejada. La vostra visita m’ha proporcionat un gran plaer. Tenia moltes ganes de comunicar-me amb algun mortal de fora aquestes parets.

Tot caminant pel llarg passeig dels xiprers, la conversa vingué a tomb per parlar de la meua vida: dels desenganys soferts, de l’existència obscura i solitària que menava, de les frèvols cabòries de la meua joventut, de l’amor infinita per una dona que em va enganyar llordament, de la resolució que vaig fer d’entrar en un cenobi com aquell, resolució que no es va acomplir a prec de la meua mare; dels meus viatges a través de tot el món i, per fi, de la meua ardent i intensíssima passió per la música.

–Per la gran música, s’entén, per la selecta música que em fa anar tan aviat a París, a delectar-me amb els grans concerts del Trocadero, com a Bayreuth, on hi estic abonat; com a Sant Petersburg, com a Berlín o a Viena o a Colònia a sentir bons organistes...

–Oh! Que bell tot això, veritat? –exclamà aquell home, tot creuant-se de braços i mirant-me fit a fit com si estigués en èxtasi–. La música! L’orgue! Com si diguéssim la parla divina i la boca per on es manifesta... Jo crec que el nervi, la pasta íntima, el nucli de la creació és fet de música, d’aquells set sempiterns tons que es reproduïxen fins a l’infinit en alegries i dolors i que ens acompanyen

en vida i en mort com una cuirassa sonora. Noteu que la vida és música i la mort també, perquè prepara i conserva les forces que s'han de reproduir en nous moviments i en nova música.

Aleshores, un vol de pardals acudí a ajocar-se amb eixordadora piuladissa en l'espès fullam dels xiprers.

–Veieu? –continuà aquell home, després d'uns moments de silenci–. Aquests ocells viuen ja que canten, com canta tot allò que viu, perquè l'essència de la vida és música. Com canta plorant el nin així que surt del ventre de sa mare, com canta l'aigua que corre i cau, i la serra que talla la fusta, i la llima, i el vent, i la mar, i les fulles dels arbres, i l'enclusa del ferrer, i les campanes; com canten les parets d'aquesta casa amb un to propi, puix que cada paret té la seva música; com canta la terra sencera i tots els astres del cel, bronzint com palets monstres llençats a l'espai per l'embranchida d'un omnipotent mandró.

»I l'orgue? Oh, amic! Instrument august, conjunt meravellós de tota mena de veus i músiques, munió harmònica d'humanitats que preguen i exalcen, collades d'àngels que, tot esvoletegant per la glòria, entonen himnes de dolçor, estol de verges i nins que riuen i parlen per acontentar Déu; gavell de trons i brams i traüts i bruels que s'arrossegueu manyacs entonant càntics d'alabança o es desfan en hòrrides tempestes de menaces justicieres; cor de cèliques trompetes i gemecs de cítars i violins i melodies de flautes i tota mena de sorolls humans i divins que, en infinita i acordada barreja, esperen amatents sota

els teclats la mà de l'artista que els ha de donar vida. Oh! L'orgue, l'orgue... Jo he estat organista, senyor, el millor organista del món.

I en dir això, aquell home, que moments abans m'havia fet basarda pel seu trasbalsament mig epilèptic, mig místic, es posà les mans als ulls i se'ls fregà fortament com si volgués esbargir del cervell la imatgeria del seu passat. Però, refent-se tot seguit, exclamà amb la inimitable gràcia de bon principi:

—Ens manca veure el millor, encara: l'església, el cor, l'altar major sumptuós i bellíssim i altres coses que de segur us agradaran.

El sol declinava. Els xiprers eren plens d'ocells que no paraven de xerrar tot ajocant-se per passar la nit. I una quietud infinita, com si totes les coses s'haguessin con-dormit al nostre entorn, feia més tou i maixant el ressò de les nostres petjades acompassades, tot caminant pel claustre cap a l'església.

* * *